

tió econòmica, sinó també d'indignació per l'arrogància i la corrupció d'uns règims que s'eternitzen al poder, i que maltracten la població.

—**Creieu que la precària salut de Ben Ali va ser un factor perquè el seu règim s'enfonsés tan ràpidament?**

—És possible. S'ha escrit molt sobre el càncer del xa de Pèrsia com a factor important a la revolució de l'any 1979 a l'Iran. Si és el cas, tant de bo que s'estenguin les malalties entre els governants dels països àrabs! Però jo crec que un factor realment clau va ser l'actitud de l'exèrcit. Quan el cap de l'exèrcit va dir a Ben Ali que els soldats no dispararien als manifestants, el president va quedar molt tocat. A més, crec que Ben Ali va cometre errors de càlcul en la reacció inicial. Si hagués jugat millor les cartes, potser hauria resistit.

—**Quin paper tindrà l'islamisme en el futur polític de Tunísia?**

—La situació és molt fluida, i fa de mal dir. Cal recordar que Ben Ali va aniquilar tota l'oposició, especialment la islamista, que mai no va ser tan forta com als altres països de la regió, a causa del secularisme d'una part de la societat. Malgrat això, Tunísia forma part de la regió, i, per tant, l'islamisme tindrà presència en el sistema polític que hi sorgeixi. A més, el seu màxim líder, Raïxid Gannuixi, ha mostrat una evolució cap a la moderació.

—**Creieu que s'esfondraran més règims com el tunisià al món àrab?**

—No cauran tots, però sí que en pot caure algun altre. I, si no, serà perquè hauran fet canvis importants. De moment, intenten calmar la població anunciant mesures econòmiques, increments dels subsidis als aliments bàsics, creació de milers de llocs de feina, etc. Però no és clar que això satisfaci els manifestants.

—**Què passi a Egipte pot ser clau per a la resta de la regió?**

—Sense dubte. A Egipte hi viu el 25% dels àrabs, i ha estat tradicionalment el far cultural i polític del món àrab. Si el procés de democratització és reeixit a Egipte, és molt probable que més tard o més d'hora acabi arrossegant les dictadures de països propers com Algèria, Jordània, el Iemen o Sudan.

*Ricard González
Washington*

El periodista i escriptor Andreu Claret (Acs-dels-Tèrmes, Occitània, 1946) és director executiu de la Fundació Euromediterrània Anna Lindh pel diàleg entre cultures, que té la seu a la Biblioteca d'Alexandria (Egipte).

“No hi crec gaire, en l'efecte contagi de Tunísia”

La revolta que va començar a Tunísia ha passat al Iemen i a Egipte. Per què a aquests països sí i a uns altres, no?

—No crec massa a poder explicar tot això que passa amb l'anomenat *efecte contagi*. Hi ha contagi en l'agenda, a conseqüència d'un fenomen universal, característic de la societat de la informació en què vivim, però l'explicació de què passa rau en l'acumulació d'una massa de problemes d'ordre social i polític que ha esdevingut crítica en molts països, no tan sols a Tunísia i Egipte. A més dels problemes, que són prou coneguts, hi ha també les transformacions socials i culturals que viu el món àrab, a les quals no hem estat prou atents, i que han facilitat l'emergència d'una massa juvenil sense complexos, que no encaixa amb la visió tradicional de l'*statu quo* i que aspira a viure millor i més lliurement. Tot i que els moviments han esdevingut populars i transversals, han tingut l'avantguarda en el jovent de classe mitjana-baixa. Nois i noies amb estudis universitaris, connectats a les xarxes socials, però sense feina i sense esperança.

—**Tenen característiques comunes al Marroc, Algèria o Líbia?**

—L'anomenat *món àrab* existeix sobretot en la nostra imaginació. A la pràctica (i a la història) és fet de societats molt diverses, unides (relativament) per una mateixa religió dominant i per

una llengua acadèmica comuna (no tant la parlada). Les estructures polítiques també són molt diverses i sotmeses a dinàmiques geopolítiques centrífugues. És possible que això que passa contribueixi més a la identitat àrab que no pas moltes de les iniciatives polítiques panàrabs tradicionals... Dit això, hi ha òbviament característiques comunes com les que he insinuat. La més sobresortint es, sens dubte, el trencament d'un estereotip molt ancorat en el nostre imaginari sobre orient, aquell segons el qual els països àrabs són així i no hi ha qui els canviï. Basat en la persistència d'un llarg període històric d'estabilitat autocràtica, aquest estereotip se n'ha anat en orris en menys d'un mes. Com alguns altres que l'acompanyaven: per exemple, la idea segons la qual tot canvi implicava el lliurament del poder a forces islamistes no democràtiques.

—**Es pot estendre més a països del Magrib i del Pròxim Orient?**

—Ja he dit que per a mi el fet important no és l'efecte contagi. També es podria parlar d'un efecte contagi amb tot allò que passa en unes altres regions del món... El cas és que les televisions per satèl·lit i la xarxa (quan funciona) hi fan un paper determinant que pot precipitar fenòmens i exportar formes de protesta i eslògans (el famós “Ben Ali Degage”). Però continua essent decisiva la situació interna de cada país, social i política. I la capacitat dels

governants d'anticipar els canvis que demana la societat civil.

—**És inimaginable que això passi a països com el Marroc?**

—Aquestes darreres setmanes s'ha confirmat que el Marroc és un cas a part, com passa en molts més àmbits. És un país molt orientat cap a la Unió Europea, amb una societat civil més madura i una monarquia que fa un paper singular, moderador i integrador. També s'hi expressen demandes semblants a les que hem vist en uns altres indrets, però aquestes semblen trobar, ara per ara, vies d'expressió més articulades.

—**L'origen de la revolta a Tunísia es troba en el malestar del món musulmà o és més aviat social (i transversal)?**

—És una suma de malestars que afecten tots els sectors. No crec que es pugui parlar d'un malestar específic del món musulmà. La dimensió religiosa que tenen alguns moviments és l'expressió de la seva presència social entre sectors socials pobres i deixats de la mà de Déu (és a dir, abandonats per l'estat). Una de les característiques més rellevants d'això que passa és que les diverses expressions que tenen els Germans Musulmans en aquests països s'han incorporat tard al moviment i (ara per ara) no l'han dominat. Per això és tan important de donar suport a la societat civil d'aquests països: per a garantir que constitueixi la base social d'un pluralisme real.

—**Molts assenyalen el paper important de la dona en aquesta revolta. Això implica que els revoltats no volen més islam sinó més democràcia?**

—En tots aquests dies de revolta als carrers d'Alexandria no he sentit mai el famós eslògan amb el qual el Germans Musulmans van obtenir més de vuitanta diputats a les penúltimes eleccions ("L'islam és la solució"). Ni ells mateixos no ho diuen, i els seus líders també insisteixen en la prioritat de les reivindicacions democràtiques. Això no vol dir, evidentment, que hagin assumit plenament els principis d'una societat democràtica, però és significatiu. La idea de democràcia, de llibertat, de participació presideix els moviments en curs i determina les respostes que reben de part dels poders.

—**El tractament opressor de la religió per part del govern tunisià és en part responsable d'aquesta revolta?**

TINA BAGUE

“Es trenca l'estereotip segons el qual no hi ha qui canviï els països àrabs”

—El problema és que allò que anomenem “tractament opressor de la religió” anava acompanyat d'opressió en tots els àmbits. No es pot separar. Amb Ben Alí no apareixia com un pas cap a la secularització (com va ser el cas durant els primers anys de Bourguiba), sinó com una mesura autocràtica més. Això ha facilitat l'adhesió d'amplis sectors religiosos conservadors a la revolta.

—**A Egipte no sembla que els Germans Musulmans fossin els primers revoltats. S'han afegit a una revolta també social?**

—En un país com Egipte, amb 80 milions d'habitants (que viuen en un espai real semblant a Suïssa) i amb més de 30 milions de pobres, tot té una dimensió social i demogràfica aclaparadora: la literatura, el cinema, la política, la religió i fins i tot la vida quotidiana, marcada per l'extrema promiscuitat i els drames humans lligats a la pobresa. Tota l'agenda és marcada per aquestes dues dades que es combinen d'una manera excepcional en el món àrab (si exclouem Gaza). El malestar és social, però l'expressió del malestar ha estat essencialment política. Aquesta és una qüestió essencial per a pensar el futur del país. Res no hi serà fàcil. Quan hom diu que Egipte no és Tunísia, vol dir que la solució als desafiaments socials és d'una extrema complexitat (a la qual s'afegeix el fet que sigui la societat àrab

més diversa, amb prop de deu milions de cristians coptes...).

—**Israel ja s'ha mostrat preocupada i ha alertat que es mantinguin els acords de pau signats amb Egipte. Les revoltes poden sacsejar encara més la regió? Quina hauria de ser la posició d'Israel, Egipte i la UE?**

—No em toca a mi de respondre preguntes adreçades als responsables d'aquests països. L'única cosa que puc dir és que crec que res no serà com abans, independentment de com acabi cada un d'aquests processos. La ruptura de l'estereotip a què em referia abans tindrà implicacions geopolítiques inevitables, que cada país gestionarà a la seva manera i d'acord amb allò que creu que són els seus interessos. D'una manera o d'una altra, la regió i les polítiques euro-mediterrànies se'n ressentiran, i la Unió Europea haurà de tornar a fixar com una de les seves prioritats l'impuls d'una iniciativa que vinculi el futur d'aquests països al seu destí, si no vol haver-se d'encarar a un desafiament mediterrani difícil de gestionar. En aquest sentit veig una certa oportunitat per als europeus en això que passa i no convindria deixar-la passar.

—**Quin paper vol fer la Fundació Anna Lindh que dirigeix?**

—El primer repte és poder continuar treballant en les condicions actuals i, ara per ara, ho hem aconseguit. Crec que els darrers temps ja havíem anticipat (fins a cert punt) la necessitat de vincular el diàleg intercultural (que és la nostra raó de ser) al conjunt de problemes que coneixen les societats euromediterrànies: els drets humans (al sud, però també al nord), els reptes socials i ambientals, l'emergència de noves demandes i la irrupció d'una nova generació als països del sud, que no vol combregar més amb rodes de molí. Amb aquesta orientació crec que una institució dedicada al coneixement mutu entre europeus i mediterranis del sud és essencial. Abans parlava d'una oportunitat política per als països de la regió. Doncs la Fundació Anna Lindh ha de donar una dimensió humana i cultural a aquesta oportunitat, promovent intercanvis i projectes comuns, ajudant a crear una xarxa civil euromediterrània que pugui contribuir constructivament als canvis en curs.

Àlex Milian